

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/I. Vse pošiljatve je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 4 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna številka 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po 2 Din od petih vrst. Inseratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Prosvetni budžet za Slovenijo.

Za danes se omejimo samo na osnovno šolstvo.

V lanskem proračunu — za budžetno leto 1922./23. — je bilo za osnovno šolstvo Slovenije postavljeno: 11.528.737 Din za plače in povišice, 315.675 Din za upravne stroške in 22.081.971 Din izrednih izdatkov.

Budžet za leto 1923./24. pa predvideva za osnovno šolstvo Slovenije: za plače in povišice 14.449.000 Din, za upravne stroške 1.895.940 Din in za izredne izdatke 42.547.729 Din.

Nehote se spominjamo pri letošnjih vestih listov, da je budžet izgotovljen, na lanska razburjenja, ki so nastopila po sprejetju budžeta in po posledicah, ki jih je povzročilo črtanje nekaterih postavk in krčenje drugih v prosvetnem proračunu za Slovenijo.

V polnem obsegu se strinjamo z našim osrednjim glasilom, ki pravi, da je prosvetni budžet najjasneje ogledalo državne prosvetne politike in stopnje narodne kulture in njegove akcije za napredek.

V tem oziru je eden najvažnejših poslov šefa prosvete briga o budžetu ministrstva prosvete, ki omogočuje, da se izpeljujejo prosvetni načrti in da se vodi prosvetno politiko tako, da se pokaže čimveč pozitivnih uspehov in rezultatov na polju narodnega prosvetovanja.

Lanski budžet je bil dobra šola za vso slovensko javnost, za narodne poslance, za učiteljstvo, za katehete, za starše — za vse, kajti radi njegove pomanjkljivosti je trpelo vse: padali so očitki na višji šolski svet, na šefa prosvete, na poslance itd. — ko je bilo že prepozno.

JULIJ KONTLER:

Ptuj — Murska Sobota.

Prva etapa zgodovine prekmurskega slovenskega šolstva je zaključena v Ptuj. Če bi smeli imenovati čas do Ptujja začetno dobo prekmurske prosvete, potem se upravičeno pričakuje, da bo vse — kar sledi po ptujski skupščini — formalno in vsebinsko boljše, da se bo delalo z večjo vnemo, smotreno, brez vseh znakov načelnosti. V Ptujju so padle resne besede in sedaj je Murska Sobota na vrsti, da dela in spravi v realno obliko ideje ptujске skupščine.

Proračun je bil pomanjkljiv od univerze do osnovne šole. Ukinile so se postavke, ki so bile šolstvu in učiteljstvu v dekretih in zakonih postavno zajamčene, odrgali so se učiteljstvu protizakonito službeni prejemki, ki jih še do danes ni prejelo. Ne bomo vseh zopet naštevati, kajti poznati jih mora dobro sama šolska oblast, ki je tudi odgovorna, da se poravnava krivica in da se potrebne postavke postavijo kot naknadni in novi krediti zopet v proračun.

Šolska oblast in njeni vodilni možje so odgovorni za to, da se da zopet učiteljstvu vero v avtoriteto zakonov in dekretov nazaj, ki jo je upravičeno izgubilo lani zaradi poraznega prosvetnega proračuna za Slovenijo, kateremu vzrok je bila tudi prevelika popustljivost in zaupljivost s strani merodajnih faktorjev. Lanski udarec nas je izučil, da ne zadošča samo uradna, temveč da je potrebna tudi privatna inicijativa, če se hočemo izogniti ponovnemu takemu slučaju, ker računati moramo z neurejenimi in nestabilnimi razmerami.

Z uradno dolžnostjo še ni storjena vsa dolžnost do naroda s strani naših prosvetnih krmilarjev — to lekcijo nam je dal lanski budžet.

Učiteljstvo, v čigar imenu govorimo, je od šolske oblasti upravičeno zahtevati, da stori vse in opozori na lanske nedostatke tudi poslance.

V 12. številki letošnjega leta smo že povdarili: da je najvažnejša pravica narodne skupščine dovoljevanje vsakoletnega budžeta in je to obremenjena najvažnejša dolžnost, za katero nosijo poslanci odgovornost pred narodom.

Caveant consules!

Onkraj murske Slovenije se pravi: »Prekmurje je slovenska Sibirija.« Na ptujski skupščini so dokazali učitelji-delegati, da to mišljenje ne odgovarja dejanskim razmeram. Sibirijo v Prekmurju vidijo le ljudje ozkega obzorja, oni, ki nimajo zadosti duševne kreposti za vzgojno in kulturno delo v krajih, kjer so iz naravnih vzrokov razmere in ljudje drugi — nego v ostali Sloveniji. Pričakovali smo, da bo Murska Sobota nadaljevala ptujске ukrepe — in glej: molk in

zopet molk je vse, kar smo dočakali dosedaj. In vendar se čudimo, zakaj ni zanimanja v vrsti učiteljstva za prekmurska mesta. Prepričani smo, da je Murska Sobota imela v naročju kuhinjo, kjer so se kuhali opisi naše Sibirije, bodi torej sveta dolžnost istega mesta popraviti vse, kar se je zagrešilo.

Do ptujске skupščine, so tudi učitelji verovali bajki, da je Prekmurje kraj zaostalosti. V Prekmurju se je slikala ledina, katero zastoj obdeluješ — če-tudi z najmodernejšimi stroji, tam je vsak kulturni in gospodarski napredek nemogoč. Verovalo se je tudi o nekem »madžaronstvu« — katero je baje največja ovira vsakega napredka.

Tisočletno sožitje z Madžari seveda ni ostalo brez vsakih posledic. Nastalo je v Prekmurju murskaj tacega, česar se od onkraj murskega bistveno razločuje. Druga je preteklost, druge so navade, drugo je mišljenje, zlasti druge so gospodarske in socialne razmere kakor v krajih, kjer so rojeni — ne vedno sposobni kritiki naših razmer. Pod pero mi sili trditev, da smo prišli do točke — kjer se pravi madžaronstvo vsemu — česar se od onkraj murskega razlikuje. Seveda, madžaronstvo ima drugi pomen v obliki rabi in v tem tiči vzrok, zakaj sodijo slabo o nas in zakaj se branimo mi skoro vsake kritike, ki je pisana o Prekmurju.

Da, resnica je, da imamo ljudi, ki gojijo simpatije do Madžarov. Toda silna zmota bi bila porabiti vso energijo za boj s temi elementi, zlasti nevažno delo je glasen in direkten boj, kateri četudi stvarno izpeljan, dela le reklamo nasprotniku! **Le v tem in podrobnem delu je naša zmaga.** Vsi oni, ki rabijo blesteče efekte, govorijo kar celemu svetu — mečeju bob ob zid. Otresti se moramo mnenja, da v Prekmurju — hočeš — nočeš: **postani kritik vsega kar je, pridiguj iz svojega kotička osrečujoče ideje in bodi smrtno užaljen, če se vsaki tvoji želji ne ugodí.** Murska Sobota vzemi v roko vodstvo, naredi konec dosedanjim živahni osebnim inicijativi, katera naj že spominja deloma na anarhijo. Po ptujski skupščini naj se dela, četudi počasi, toda smotreno in enotno.

Kaj predstavlja Murska Sobota? Ta ali ona oseba, mesto, urad? Ne! Murska Sobota pravim celokupnost, kar je poklicano voditi boj jugoslovenske misli z nasprotniki, bodisi to s preteklostjo, z ose-

hami, ali zoper škodljive organizacije. Vendar pa, zlasti dve vodilni korporaciji bi rad alarmiral. Organizacija učiteljstva in šolski oddelek morata imeti namreč precej dobre volje za uresničenje ptujskih sklepov. Ti dve korporaciji naj prevzmeta izdelavo podrobnega načrta (ali načrtov) za vzgojno, kulturno in gospodarsko delo v jugoslovenskem zmišlju.

V Prekmurju nujno rabimo **minimalni učni načrt** za vse šolske tipe. Izdelati je načrt za pouk slovenščine na manjšinskih šolah. Zbrati je ilustrativno gradivo za pouk domače zgodovine. Imamo li že zbirko pesmi, katere bi moral poznati vsak za petje navdušen Slovan? Imamo li sestavljeno podrobno gradivo za razne in nujno potrebne zimске tečaje? Koliko iger imamo že za domači šolski oder ali za oder odraslih?

Po Ptujju torej naj ostane v božjem miru lov za dokazji zanesljivosti in nezanesljivosti — dovršen. **Naj se pokaže raje delo, naj se pove kako ga je izvršiti** — in potem: **kdor to delo dovrši, je naš, a vsi oni, ki bi še nadalje le kritikovali in vodili boj sumničnega — so kričači.** Da, Murska Sobota na delo!

Vestnik meščanskih šol.

—c Nazorno pojmovanje Pitagorovega izreka. (Iz kroga učit. mešč. šol.) Načrtajmo pravokotni trikotnik s katetama, od katerih je ena 3 cm, druga pa 4 cm dolga. Izmerimo potem hipotenuzo. Ta meri ravno 5 cm. Nad katetama načrtajmo kvadrata in izračunajmo njih ploščino. Ploščini merita 9 cm² in 16 cm². Načrtajmo sedaj kvadrat nad hipotenuzo. Ta meri 25 cm², to je toliko kakor oba kvadrata nad katetama. Imamo tedaj račun 3² + 4² = 5² in to je Pitagorov izrek, ki se glasi: »V pravokotnem trikotniku je kvadrat nad hipotenuzo enak vsoti kvadratov nad obema katetama.« Načrtajmo sedaj poljuben pravokotni trikotnik, izmerimo njih stranice in izračunajmo kvadrate nad stranicami, tedaj se nam zopet pokaže pravilo Pitagorovega izreka. Stranice merijo n. pr. 27 mm, 36 mm in 45 mm; po Pitagorovem izreku je pa 27² in 36² toliko kakor 45². — Ako to še parkrat ponovimo pri drugih pravokotnih trikotnikih, — ne bo učenca v razredu, ki bi ne razumel Pitagorovega izreka. —z—

LISTEK.

Kako treba da se vrši nastava srpskoga ili hrvatskog jezika u slovenskim osnovnim školama.

Bez ikakva se oklevanja može reći, da nastava srpskoga ili hrvatskog jezika u slovenskim osnovnim školama ne treba da započinje kao nastava tuđih jezika. Srbohrvaštinu mogu Slovenci smatrati jedino drugim narečjem vlastitog jezika, čime srbohrvaštinu nikako ne će poniziti nití će time sebi štetiti. Prema tome će se srbohrvatski jezik poučavati u III. em, za taj jezik početnom razredu onako isto, ko što se poučava slovenski jezik u I. om razredu, naime razgovorom o poznatim stvarima, pričanjem pričica, deklamovanjem pesmica, čitanjem iz knjiga i pisanaka onoga, što se govorilo ili pisalo, pažeći osobito u početku na to, da daci dobro izgovaraju glasove, kojih nema slovenski jezik. Pri tome će se usput tumačiti nepoznate reči i oblici.

Kako se vidi, nastava će se vršiti kao na njihovu materinskom jeziku, ako i jest književna srbohrvaština deci nekoliko udaljenija od književne slovenštine. Zato su opet učenici III. godišta, s kojima nastava počinje, duževno mnogo razvijeniji od učenika I. godišta i prilično glatko čitaju (naravno samo latinicu), tako da se mogu vrlo uspešno služiti čitankom, tim glavnim sredstvom u jezi-

kovnoj nastavi. Jasno će biti stoga svakome, da ćemo se i u ovom našem predmetu držati načela »od poznata nepoznatu« i čitati članke iz Prve srpske ili hrvatske čitanke najpre latinicom bar tako dugo, dok nam se daci ne uvjere, da srpskohrvatski jezik nije tuđi ili dok se u njemu malo ne udomače.

Kao što se u I. i II. slovenskom razredu slovnica nikako ne uči odvojeno, tako ne treba ni u I. i II. srpskohrvatski tečaj uvoditi nikakvih više manje dosadnih i preuranjenih slovnickih zajedanja, već treba dacima tih godišta dati u ruke što više zgodna i za njihovu dob odmerena štiva da čitaju, da uz pomoć učitelja pripovedaju sadržaj, a pesmice da deklamuju. Slovnicka pravila razvijace se tako reči sama od sebe, nepreuranjeno, neprisiljeno. A s obzirom na malen broj sati ne će se ni u višim razredima postupiti drukče.

Inače mislim, da za taj predmet nije dobro stvarati opsežna nacarta, jer bi nas on mogao zavesti u žurbu i prouzročiti u školi izvesnu prenapetost. Bolje će možda biti, da smo u tom pogledu skromni, ne bi li tako pre osvojili dačka srca za taj jezik i stvorili u njih raspoloženje, da se kasnije služe srpskohrvatskom knjigom. Osobitog uspeha i onako ne možemo postići u tom predmetu. Ta pomislmo, da je za slovenski jezik, koji je ujedno i nastavni, određeno nedeljno toliko sati, pa ipak možemo reći, da se većina daka koncem osnovne škole ne služi

najlakše književnom slovenštinom. Tako pa još i gore je tamo, gde je školstvo nerazvijenije ili gde su dijalektarne razlike veće. Koliko znanja možemo stoga očekivati od naših učenika srpskohrvatskog jezika u ovdašnjim osnovnim školama?

Ni književna srbohrvaština njima istina, nije tuđi jezik, no svakako im je znatno teža od književne slovenštine. Ali teškoća učenja sh. jezika nije toliko u toj nešto većoj udaljenosti književne srbohrvaštine od književne slovenštine, već u nečem sasvim vanjskom, nebitnom.

Nastava sh. jezika počinje naime istom u III. godištu i to s jednim satom na nedelju, što iznosi okruglo trideset sati u čitavom tom godištu. U ostalim godištim određena su za taj predmet dva sata. To ne bi bilo možda malo, da se pri nastavi isključivo upotrebljava samo latinica. No za vreme toga jednoga ili dvaju sedmičnih sati daci nam se moraju vezbat i u upotrebi ćirilice. Nastava u jeziku mora se vršiti i na temelju ćirilicom štampanih članaka čitanke. I to je baš ono, na čem najviše trpi nastava sh. jezika. Daci kao i ostali već pismeni ljudi doduše lako nauče ćirilica pisemna, no da se bolje uvežbaju, kako bi mogli bez poteškoća za razumevanje sadržaja nešto okretnije i lakše čitati, za to nema vremena, jer onaj sat, dva nastave u sedmicij ne možemo utrošiti na mehaničko čitanje.

Mi moramo naime kao učitelji jezika poučavati jezik. I sad smo na onaj tački naše nastavne osnove za sh. jezik u osn. školama Slovenije, preko koje ne bismo smeli nikako preći bez neke reforme, ako ne ćemo da učitelji srbohrvaštine budu tako reči učitelji ćirilice. Pa i u tom nezavidnom slučaju sumnjam, da bi im uspelo uz dosadašnji broj sati naučiti dake, da s lakoćom čitaju i pišu ćirilicu. A da se poveća broj sati srbohrvaštine, bilo bi to na štetu ostalih predmeta. Hoću zbog toga da napomenem, kako bi se ta stvar dala uz dobru volju na drugi način veoma lako urediti.

Nije potrebno isticati, da su u nas latinica i ćirilica ravnopravne i da bismo odgovarali potpuno realnim i idealnim interesima, kad bismo se trudili, da naučimo valjano jedno i drugo pismo, dok se konačno ne prihvati samo jedno. **Jedno pismo mora da bude naš ideal, sa čijm ćemo ostvarenjem počí kao narod bržim koracima ususet jednom književnom jeziku i jednoj kulturi.**

Istaknuvši tako naše narodne potrebe mislim, da ne će biti nezdgodno, ako upozorim sastavljače slovenskih čitanaka na način, kojim bi nam oni bez ikakve štete za slovenski jezik mogli pomoći, da slovenska deca bez povećanja broja sati i bez ikakve i ičije štete ćirilicu dobro nauče i s njom sklope mir. To oni mogu učiniti tako, da joj kao našem starom slavenskom pismu dadu gostoprinstvo u slovenskim čitankama i da jedan deo slo-